

Sunčica Vejzović, asistent
Pravni fakultet Univerziteta „Džemal Bijedić“ u Mostaru

KRIVIČNO DJELO NASILJE U PORODICI (*DE LEGE LATA, DE LEGE FERENDA*)

Sažetak

U radu se izlažu aktuelna pitanja krivičnogpravnog regulisanja krivičnog djela Nasilja u porodici u zakonodavstvu Federacije Bosne i Hercegovine. U uvodnom dijelu detaljno su predstavljani međunarodni ugovori koji regulišu ovu problematiku. U radu je data detaljna analiza krivičnog djela Nasilja u porodici u njegovom osnovnom i kvalificiranim oblicima, počevši od njegovih osnovnih obilježja, preko oblika krivnje, do kazni koje su propisane za pojedine oblike. Nakon toga slijedi osvrt na prijedloge Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, uporednopravna analiza ovog krivičnog djela, te prijedlozi *de lege ferenda*.

Ključne riječi: krivično djelo, nasilje u porodici, Istanbulska konvencija

1. Uvodne napomene

Nasilje u porodici (nasilje nad ženama i djecom kao najčešći vid ispoljavanja nasilja u porodici) je ponašanje koje je rezultat preovladavajućih patrijarhalnih obrazaca društvenog ponašanja, a koji predstavlja poražavajuće svjedočanstvo nejednake raspodjele moći između žena i muškaraca u današnjem „demokratskom društvu“. ¹

Inkriminiranost nasilja u porodici u pravnom sistemu Federacije BiH prisutna je od 2003. godine uvođenjem krivičnog djela „Nasilje u porodici“ (čl. 222.) u Krivični zakon FBiH. ²

1 Galić, N., *Pravni standardi za borbu protiv nasilja u porodici*, Sprečavanje i suzbijanje nasilja u porodici u Republici Srpskoj – Priručnik za postupanje subjekata zaštite, Vlada Republike Srpske Gender centar – Centar za jednakost i ravnopravnost polova, 1. Izdanje, str. 9.

2 Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11)

Ustav Bosne i Hercegovine garantuje primjenu najvišeg nivoa međunarodno priznatih ljudskih prava i osnovnih sloboda, a prava i slobode zagarantovane Evropskom konvencijom o osnovnim pravima i slobodama i njenim protokolima direktno se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. Tačka 3. Ustava sadrži katalog prava i sloboda, a tačkom 4. garantuje se uživanje prava i sloboda bez diskriminacije po bilo kom osnovu.

„Radi omogućavanje brže, potpunije i efikasnije zaštite žrtava nasilja u porodici, definisanja društvenih subjekata zaštite u slučajevima porodičnog nasilja i radi sistematičnijeg pristupa počiniocima nasilja 2005. godine donesen je Zakon o zaštiti od nasilja u porodici u Federaciji Bosne i Hercegovine. Ova dva zakona predstavljaju osnovu pravnog regulisanja problema porodičnog nasilja, iako materiju porodičnog nasilja tretiraju i drugi zakoni, kao npr. Porodični zakon FBiH, te na državnom nivou doneseni Zakon o ravnopravnosti spolova u BiH koji nasilje u porodici tretira kao krivično djelo. Na navedene domaće izvore prava treba dodati i obiman pravno obavezujući međunarodni okvir. Prvi dokument organa Ujedinjenih Nacija koji direktno tretira nasilje u porodici je Preporuka broj 12 „Nasilje nad ženama“ CEDAW Komiteta ³ iz 1992. godine koji daje pravno tumačenje Konvencije o ukidanju svih oblika diskriminacije žena.“⁴

„U nastavku slijedi prikaz međunarodnih pravnih dokumenata koji regulišu materiju nasilja u porodici:

- Povelja Ujedinjenih nacija (1945.)
- Univerzalna deklaracija o pravima čovjeka (1948.)
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima (1966.)
- Međunarodni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima (1966)
- Konvencija o ukidanju svih oblika diskriminacije žena/CEDAW (1979.)
- Konvencija o zabrani torture i drugih vrsta mučenja, nehumanog i degradirajućeg tretmana ili kažnjavanja (1984.)
- Konvencija o pravima djeteta (1989.)
- Konvencija o zaštiti prava svih radnika useljenika i članova njihovih porodica (1990.)
- Konvencija o ukidanju svih oblika rasne diskriminacije (1965.)
- Deklaracija UN-a o eliminaciji nasilja nad ženama (1993.)

3 CEDAW je prvi međunarodni dokument koji je dao definiciju diskriminacije na osnovu spola

4 Galić, N., op.cit., str. 9.

- Evropska konvencija o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda (1950.)
- Evropska socijalna povelja (1961.) i Revidirana evropska socijalna povelja (1996.)
- Evropska konvencija o sprječavanju mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg tretmana ili kažnjavanja (1989.)
- Plan Kampanje Savjeta Evrope za borbu protiv nasilja nad ženama uključujući i nasilje u porodici (2006.-2008.)
- Preporuke komiteta ministara zemalja članica Savjeta Evrope:
 - Preporuka br. R (79) 17 o zaštiti djece od lošeg tretmana
 - Preporuka br. R (85) 4 o nasilju u porodici
 - Preporuka br. R (85) 11 o položaju žrtve u okviru krivičnog prava i krivičnog postupka
 - Preporuka br. R (87) 21 o pomoći žrtvama i prevenciji viktimizacije
 - Preporuka br. R (90) 2 o socijalnim mjerama u vezi sa nasiljem u porodici
 - Preporuka br. R (93) 2 o medicinsko-socijalnim aspektima zloupotrebe djece
 - Preporuka br. R (2000) 1450 o nasilju nad ženama u Evropi
 - Preporuka br. R (2001) 16 o zaštiti djece od seksualne eksploatacije
 - Preporuka br. R (2005) 5 o zaštiti žena od nasilja
 - Preporuka br. R (2010) 10 o ulogama žena i muškaraca u prevenciji i razrješavanju konflikata i izgradnji mira⁵
- Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (Istanbulska konvencija; CAHVIO) – (donesena 11.05.2011. godine; Odluka o pristupanju BiH Konvenciji potpisana 12.07.2012. godine)

Ostali značajni dokumenti:

- Pekinška deklaracija i platforma za akciju (1995.)
- Milenijumska deklaracija i milenijumski razvojni cilj (2000.)

2. Krivično djelo nasilje u porodici

„Nasilje u porodici je fenomen koji je prisutan u svim zemljama svijeta i svim kulturama. Ljudi svih rasa, vjerskih, političnih, seksualnih

⁵ Galić, N., op.cit.; str. 10. i 11.

opredjeljenja, društvenih i kulturnih nivoa mogu biti počinioci nasilja u porodici. Skretanje pažnje javnosti na nasilje u porodici otpočelo je sa pojavom ženskog pokreta, naročito feminizma i pokreta za ženska prava nastalih sedamdesetih godina 20. vijeka, čija je glavna preokupacija bila rešavanje problema pretučenih žena čiji su agresori bili njihovi muževi.“⁶

Ovo krivično djelo je uvedeno u pravni sistem FBiH 2003. godine kao posljedica poziva da se ovakva ponašanja inkriminiraju, a koje je izraženo u Deklaraciji o eliminaciji nasilja protiv žena usvojenoj na Generalnoj skupštini UN-a 1992. godine. Isti zahtjev je ponovljen i u Preporuci Vijeća Evrope o zaštiti žena od nasilja (Rec (2002) 5).

Prema Zakonu o zaštiti od nasilja u porodici FBiH „nasilje u porodici je bilo koje djelo koje nanosi fizičku, psihičku, seksualnu ili ekonomsku štetu ili patnju, kao i prijetnje takvim djelima, ili propuštanje dužnog činjenja ili pažnje koje ozbiljno sputavanju članove porodice da uživaju u svojim pravima ili slobodama na principu ravnopravnosti u javnoj ili privatnoj sferi života.“

Nasilje u porodici pojavljuje se u različitim oblicima i uključuje: fizičko, psihično, seksualno i ekonomsko nasilje.

„Fizička sila se definiše kao guranje, čupanje kose, udaranje, premlaćivanje, udaranje rukama i nogama, paljenje, ugrizi, davljenje, ubodi nožem, genitalno sakaćenje, mučenje, ubistvo.

Psihičko nasilje predstavlja zadirkivanje, izrugivanje, zlobni ili ponižavajući komentari, prijetnje, izolacija, prijezir, maltretiranje, javno vrijeđanje.

Seksualno nasilje predstavlja svaki seksualni čin počinjen protiv volje druge osobe uključujući seksualno zadirkivanje i izrugivanje, zurenje, nepoželjne komentare, egzibicionizam, uvredljive telefonske pozive, nepoželjne seksualne prijedloge, prisilno gledanje ili sudjelovanje u pornografiji, nepoželjno dodirivanje, prisilan seks, silovanje, incest, bolan ili ponižavajući seksualni čin, prisilnu trudnoću, trgovinu ženama i njihovo iskorištavanje u industriji seksa.

Ekonomsko nasilje predstavlja nejednak nadzor nad zajedničkim resursima, uskraćivanje pristupa zajedničkom novcu ili nemogućnost nadzora nad njim, uskraćivanje partneru zaposlenja ili nastavka obrazovanja, uskraćivanje ženi prava na vlasništvo.“⁷

6 Preporuka Vijeća Evrope Rec (2002)5 Odbora ministaradržavama članicama o zaštiti žena od nasilja i Memorandum sa objašnjenjima; Dodatak II

7 U izveštaju o povredama prouzrokovanim nasiljem koje su liječene na bolničkim odeljenjima za hitnu pomoć (Violence-Related Injuries Treated in Hospital Emergency Departments) koju je izdalo Ministarstvo pravde SAD u avgustu 1997.,

Žrtve nasilja u porodici su najčešće žene, djeca, stare, bolesne i nemoćne osobe, ali u novije vrijeme i muškarci.⁸

Ipak ova vrsta nasilja najviše i najteže pogađa žene i djecu. „Kod nasilja u porodici problem predstavlja visoka tamna cifra kriminaliteta. Razlog tome je što djeca koja su izložena nehumanom ponašanju odraslih sama nisu u stanju da traže vanjsku zaštitu, dok psihički i fizički maltretirana i ponižena žena ili roditelj nasilnika u najvećem broju slučajeva prikrivaju nasilje u vlastitoj porodici jer ga prema općem shvatanju i sami smatraju porodičnom sramotom.“⁹

U bosanskohercegovačkom krivičnom zakonodavstvu krivično djelo **Nasilje u porodici** u svom osnovnom obliku čini onaj „Ko nasiljem, drskim ili bezobraznim ponašanjem ugrožava mir, tjelesnu cjelovitost ili psihičko zdravlje člana svoje porodice, kaznit će se novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine.“ (čl. 222. KZ FBiH)¹⁰

Iz navedene zakonske odredbe vidi se da se radi o specijalnom krivičnom djelu (*delictum proprium*), jer učinilac ovog djela može biti samo član porodice i koji svoju radnju preduzima prema članu svoje porodice. U čl. 2. st. 20. KZ FBiH propisano je da se članom porodice smatra: „bračni i izvanbračni partner, bivši bračni i izvanbračni partner, krvni rođak u ravnoj liniji, usvojlac i posvojenik, rođak u pobočnoj liniji do trećeg stepena zaključno i srodnik po tazbini do drugog stepena zaključno.“

Prema KZ FBiH radnja učinjena je alternativno postavljena, kao: nasilje, drsko ponašanje i bezobzirno ponašanje

Nasiljem se pasivnom subjektu fizičkom silom nanosi fizička ili psihička bol. Ta bol može biti jačeg ili slabijeg intenziteta.

Drsko ili bezobzirno ponašanje je svako ono ponašanje koje odstupa od uobičajenog ponašanja u porodičnim odnosima (grubo i bahato odnošenje prema članu porodice praćeno vrijeđanjem, prijetnjama).

Posljedica ovog krivičnog djela je ugrožavanje mira, tjelesne cjelovitosti ili psihičkog zdravlja člana svoje porodice. Krivično djelo

navodi se da su muškarci jedna šestina od ukupnog broja pacijenata koji su primljeni kao žrtve nasilja u porodici. Ovaj izveštaj također navodi da znatno više muškaraca nego žena odbija da otkrije identitet svog napadača

8 Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije BiH“, br. 36/03, 37/03, 21/04, 69/04, 18/05, 42/10 i 42/11), vidi čl. 208. Krivičnog zakona Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 73/10, 1/12), vidi čl. 218. Krivičnog zakona Brčko Distrikta BiH („Službeni glasnik Brčko Distrikta BiH“, br. 10/03, 6/05, 21/10, 47/11, 52/11)

9 Ibid., str. 141.

10 Ibid., str. 141.

nasilja u porodici u svom osnovnom obliku je dovršeno kada je usljed nasilja, drskog ili bezobzirnog ponašanja došlo do ugrožavanja mira, tjelesne cjelovitosti ili psihičkog zdravlja člana porodice. Riječ je dakle o krivičnom djelu ugrožavanja.

Za krivičnu odgovornost zahtijeva se umišljaj koji obuhvata svijest o jednoj od radnji učinjenja alternativno postavljenih i svijest o ugrožavanju zaštićenih vrijednosti člana vlastite porodice.

Za ovaj osnovni oblik nasilja u porodici sankcija je alternativno postavljena, kao novčana kazna ili kazna zatvora do jedne godine.

U KZ-u FBiH u članu 222. propisano je i pet kvalificiranih oblika ovog krivičnog djela.

Prvi teži oblik ovog djela propisan je odredbom stava 2. kada se ovo djelo učini prema članu porodice sa kojim učinilac živi u zajedničkom domaćinstvu. „Kvalificirana okolnost u ovom slučaju je ta što se zapravo radi o članu porodice koji spada u red najužih članova porodice; bračni partner, djeca ili roditelji počinioca krivičnog djela.

Za prvi teži oblik porodičnog nasilja propisana je novčana kazna ili kazna zatvora do tri godine.“¹¹

Drugi kvalificirani oblik krivičnog djela nasilja u porodici čini onaj ko pri učinjenju prethodnih oblika djela upotrijebi oružje, opasno oruđe ili drugo sredstvo prikladno da teško ozlijedi tijelo ili da naruši zdravlje.

Oružje predstavlja svaki predmet koji služi za ozljeđivanje, ubijanje ili onesposobljavanje ljudskih ili drugih živih bića, odnosno za uništavanje i onesposobljavanje drugih predmeta ili materijalnih dobara vezanih za određene ljude ili društva. Oružje služi kako za napad tako i za odbranu, odnosno u svrhu prijetnje i zaštite. U širem smislu svako sredstvo (pa i psihološko) kojim se nekome ili nečemu namjerno nanosi ozljeda i šteta se naziva oružjem. „Pod pojmom opasno oruđe podrazumijeva se svako sredstvo koje je u pravilu namijenjeno za obavljanje određenih društveno korisnih poslova, ali koje je u isto vrijeme i prikladno za nanošenje tjelesnih povreda ili prouzrokovanje smrti, kao što su npr. sjekira, lopata, čekić. Pod terminom druga takva sredstva koja su priladna da teško ozlijede ili naruše zdravlje podrazumijevaju se razni predmeti koji se mogu naći u prirodi ili koji su izrađeni kao npr. kamenje, staklo, palice za golf ili bejzbol.“¹²

Za ovaj kvalificirani oblik propisana je kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine.

¹¹ Ibid., str. 142.

¹² Prema čl. 2. st. 9. KZ FBiH dijete je osoba koja nije navršila 14 godina života. Prema čl. 2. st. 10. Istog zakona maloljetnik je osoba koja nije navršila 18 godina života.

Stav 4. člana 222. KZ FBiH propisuje treći kvalificirani oblik krivičnog djela nasilje u porodici, koji postoji ako je prilikom izvršenja jednog od prethodna tri oblika ovog djela član porodice teško tjelesno ozljeđen ili mu je zdravlje teško narušeno, ili ako je jedan od prethodna tri oblika djela učinjeno prema djetetu ili maloljetniku. Nanošenje teških tjelesnih ozljeda, teško narušavanje zdravlja predstavljaju kvalifikatorske okolnosti koje ovo djelo čine težim u odnosu na osnovni oblik. „U odnosu na ove posljedice mora postojati nehat na strani učinioca.“¹³ Također, kod ovog djela otežavajuću okolnost predstavlja i starosna dob pasivnog subjekta, jer je riječ o djetetu i maloljetniku.¹⁴ U ovom slučaju potrebno je zaprijetiti strožijom kaznom jer je riječ o osobama koje sa djetetom i maloljetnikom imaju specifični odgojini i /ili emocionalni odnos, jer osobe poput roditelja, usvojioca, skrbnika, uživaju posebno povjerenje djeteta i maloljetnika. Potrebno je zaštititi ukupni emocionalni razvoj djeteta. „U odnosu na ovu kvalifikatornu okolnost mora postojati umišljaj učinioca.“¹⁵

Predviđena sankcija za ovaj kvalificirani oblik nasilja u porodici je kazna zatvora od jedne do pet godina.

Stavom 5. propisan je četvrti kvalificirani oblik ovog krivičnog djela, koji postoji ako je učinjenjem jednog od prethodnih oblika djela prozrokovana smrt člana porodice. Riječ je o teškoj posljedici kao kvalifikatornoj okolnosti. U odnosu na smrtnu posljedicu mora postojati nehat učinioca. „Pri tome je za postojanje ovog oblika djela irelevantno da li je smrtna posljedica nastupila kao rezultat preduzetih radnji od strane učinioca ili je do te posljedice došlo zbog nekog postupka od strane samo žrtve. Tako bi se npr. o ovom obliku djela radilo kad bi do nastupanja smrti došlo pri pokušaju žrtve da se spasi od nasilja, ili kad bi žrtva u nemogućnosti da se zaštiti od nasilja izvršila samoubistvo.“¹⁶

Kazna propisana za ovaj kvalificirani oblik djela nasilje u porodici je kazna zatvora od dvije do petnaest godina.

Stavom 6. čl. 222. KZ FBiH propisan je najteži oblik ovog krivičnog djela, kojeg čini onaj ko usmrti člana porodice kojeg je prethodno zlostavljao. Kod ovog kvalificiranog oblika djela nasilja u porodici traži se umišljaj učinioca. Ovaj oblik nasilja u porodici predstavlja jedan oblik teškog ubistva, koji je specifičan upravo zbog toga što postoji specifični odnos između učinioca i žrtve.

¹³ Ibid., str. 142.

¹⁴ Čl. 3. Konvencije o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

¹⁵ Tomić, Z., op.cit. str. 142.

¹⁶ Ibid., str. 142.

Propisana kazna za ovaj oblik djela je kazna zatvora od najmanje deset godina ili dugotrajni zatvor.

3. Prijedlozi Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Vijeće Evrope je 11.maja 2011. godine u Istanbulu donijelo Konvenciju o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici (CAHVIO-Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence; No. 210). Dana 19.jula 2012. godine Bosna i Hercegovina je donijela Odluku o pristupanju Bosne i Hercegovine Konvenciji Vijeća Evrope.

Konvencija u članu 1. promoviše svoje ciljeve:

- zaštita žena od svih vidova nasilja i sprečavanje, procesuiranje i eliminisanje nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- doprinos suzbijanju svih oblika diskriminacije nad ženama i promovisanje suštinske jednakosti između žena i muškaraca, uključujući i osnaživanje žena
- izrada sveobuhvatnog okvira, politika i mjera zaštite i pomoći svim žrtvama nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- unapređenje međunarodne saradnje u pogledu eliminisanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici
- pružanje podrške i pomoći organizacijama i organima unutrašnjih poslova u djelotvornoj saradnji da bi se usvojio obuhvatni pristup eliminisanja nasilja nad ženama i nasilja u porodici

Konvencija pod terminom „nasilje u porodici“ podrazumijeva svako djelo fizičkog, seksualnog, psihičkog odnosno ekonomskog nasilja do kojeg dođe u porodici ili domaćinstvu, odnosno između bivših odnosno sadašnjih supružnika odnosno partnera nezavisno od toga da li učinilac dijeli ili je dijelio domaćinstvo sa žrtvom.¹⁷

„Porodično nasilje uglavnom obuhvata dva oblika nasilja: partnersko nasilje između sadašnjih odnosno bivših supružnika ili partnera i međugeneracijsko nasilje koje se najčešće javlja između roditelja i djece. Ova definicija je rodno neutralna i obuhvata žrtve i počinioce oba spola. Porodično nasilje u obliku partnerskog nasilja obuhvata tjelesno, seksualno, psihičko odnosno ekonomsko nasilje između sadašnjih odnosno bivših supružnika, kao i sadašnjih odnosno bivših partnera. To je oblik nasilja

¹⁷ Čl. 3. Konvencije o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici

koji nesrazmjerno utječe na žene i koji je samim tim određen kao rodno utemeljen. Rodno zasnovano nasilje je nasilje koje je usmjereno protiv žene samo zbog toga što je žena, nasilje koje nesrazmjerno utiče na žene. Iako se čini da „porodično“ ograničava kontekst u kojem može doći do nasilja, autori Konvencije su prepoznali da se nasilje često nastavlja i nakon prekida veze i zbog toga se usaglasili da zajedničko mjesto stanovanja žrtve i učinioca djela nije bitno. Međugeneracijsko porodično nasilje obuhvata tjelesno, seksualno, psihičko odnosno ekonomsko nasilje osobe nad njenim odnosno njeovim djetetom, odnosno roditeljem (zlostavljanje starih osoba), odnosno takvo nasilje između bilo koja dva ili više članova porodice različitih generacija. Ponovo, zajedničko mjesto stanovanja žrtve i učinioca nije bitno.“¹⁸

Istanbulska konvencija u odredbi čl. 46. predviđa koje su to okolnosti koje se mogu smatrati otežavajućim prilikom određivanja kazne za krivična djela iz Konvencije. „Prema ovoj odredbi države članice su dužne preduzeti neophodne zakonodavne, odnosno druge odgovarajuće mjere kako bi osigurale da se određene okolnosti, ako već nisu sastavni dio krivičnog djela mogu smatrati otežavajućim okolnostima. Navedene okolnosti ne smiju biti dio sastavnih elemenata krivičnog djela. Ovo načelo vrijedi u slučajevima u kojima su otežavajuće okolnosti već dio sastavnih elemenata krivičnog djela unutar nacionalnog zakonodavstva članice. Korištenjem izraza „mogu se smatrati“ autori su željeli istaknuti kako se Konvencijom članice obavezuju osigurati sudijama mogućnost da razmotre otežavajuće okolnosti pri određivanju kazne učinocima, iako sudije nisu obavezne primjenjivati ih. Izraz „u skladu sa odgovarajućim odredbama nacionalnog zakonodavstva“ odnosi se na činjenicu da različiti pravni sistemi u Evropi imaju različite pristupe otežavajućim okolnostima. Državama članicama se ostavlja sloboda za izmjenu načela vezanih uz primjenu sankcija unutar sistema krivičnog zakonodavstva.“¹⁹

Dakle, Konvencija Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici predlaže državama članicama da iz svojih nacionalnih zakonodavstava dekriminaliziraju krivično djelo Nasilje u porodici, te da se kod pojedinih krivičnih djela nasilja propiše nova tačka koja će se odnositi na nasilje u porodici, a koja će zapravo predstavljati otežavajuću okolnost tog krivičnog djela. Na ovaj način postupila je Republika Hrvatska koja je u zadnjim izmjenama i dopunama Kaznenog zakona ukinula krivično djelo Nasilničko ponašanje u obitelji,

¹⁸ Konvencija Vijeća Evrope o sprječavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, Objašnjenje, str. 7.

¹⁹ Ibid., str. 31., 32.

te kod određenih krivičnih djela nasilja njihovo učinjenje prema članu porodice propisala kao kvalifikatornu okolnost. Tako npr. u nacrtu KZ-a RH-e u članu 110. (Teško ubojstvo) stav 3. stoji „Kaznom zatvora od najmanje deset godina ili kaznom dugotrajnog zatvora kaznit će se tko ubije člana obitelji kojeg je već zlostavljao.“ Republika Hrvatska je slijedila preporuku Konvencije Vijeća Evrope o sprečavanju i borbi protiv nasilja nad ženama i nasilja u porodici, koja u svom članu 46. tačka a) predviđa ovakvu kvalifikatornu okolnost; „krivično djelo počinjeno nad bivšim odnosno sadašnjim supružnikom odnosno partnerom, u skladu sa nacionalnim zakonodavstvom, od strane člana porodice, lica koje stanuje zajedno sa žrtvom, odnosno lica koje je zlopotrijebilo svoj autoritet.“

Hrvatska nije jedina država koja je učinila izmjene u ovom pravcu. Francuski KZ (čl. 221-4. t.) predviđa kao kvalifikatornu okolnost ubistvo rođaka u uspravnoj liniji ili osoba koje žive u zajedničkom domaćinstvu.

Republika Hrvatska se priklonila rješenju da se kao kvalifikatorna okolnost ne uzima svako ubistvo člana porodice, već samo ono kojem je prethodilo nasilje u porodici od strane učinioca.

Istanbulska konvencija također predviđa u svom čl. 46. tačka h) kao otežavajuću okolnost i krivično djelo sa ozbiljnim fizičkim odnosno psihičkim posljedicama za žrtvu. Zbog toga je RH u svom nacrtu KZ-a u čl. 116. (Teška tjelesna ozljeda) stav 2. kao otežavajuću okolnost propisala učinjenje osnovnog oblika djela iz mržnje, prema članu porodice ili prema osobi posebno ranjivoj zbog njene dobi, teže tjelesne ili duševne smetnje ili trudnoće. Za ovaj teži oblik krivičnog djela teške tjelesne ozljede propisana je kazna zatvora od šest mjeseci do pet godina, dok je za osnovni oblik djela propisana kazna zatvora od tri mjeseca do tri godine.

KZ RH-e je u svom članu 152. (Teška djela protiv spolne slobode) propisao da će se kaznom zatvora od jedne do deset godina kazniti onaj ko prema članu porodice bez njezinog/njegovog pristanka izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili navede drugu osobu da bez svog pristanka s trećom osobom izvrši spolni odnošaj ili s njim izjednačenu spolnu radnju ili da bez svog pristanka nad samom sobom izvrši sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju. U člana porodice prema KZ-u RH spadaju: sadašnji i bivši bračni ili izvanbračni partner ili istospolni partner; srodnici po krvi u ravnoj lozi, srodnici po krvi u pobočnoj liniji zaključno do trećeg stepena, srodnici po tazbini do zaključno drugog stepena, usvojlac i usvojenik, skrbnik i štićenik, potomci izvanbračnog partnera, ako žive u zajedničkom domaćinstvu te udomitelj i korisnik smještaja u udomiteljskoj porodici dok takav odnos traje. Istanbulska konvencija predlaže da se

spolno zlostavljanje od strane intimnog partnera tretira kao kvalificirana okolnost.

Bosna i Hercegovina bi trebala da u što skorije vrijeme izvrši izmjene i dopune Krivičnih zakona (FBiH, RS i BD), a sve u skladu sa preporukama Konvencije Vijeća Evrope o sprječavanju nasilja nad ženama i nasilja u porodici.

Prijedlozi *de lege ferenda* su sljedeći: kod krivičnog djela Ubistva iz čl. 166. KZ Federacije BiH u stavu 2. trebala bi se propisati nova tačka koja bi predstavljala otežavajuću okolnost, ubistvo člana porodice. Kod krivičnog djela Teška tjelesna ozljeda iz čl. 172. KZ FBiH kvalificirana okolnost bi bila ako je djelo učinjeno prema članu porodice, dok bi kod Krivičnih djela iz grupe djela protiv spolne slobode i morala otežavajuća okolnost postojala ako bi neko od tih djela bilo učinjeno prema članu vlastite porodice.

4. Zaključak

Nasilje u porodici je jedan od oblika rodno zasnovanog nasilja, odnosno nasilja zasnovanog na spolu. Rodno zasnovano nasilje je globalni fenomen koji najčešće pogađa žene i djevojčice širom svijeta. Nasilnici su uglavnom muškarci. Incest, silovanje, pedofilija ili bilo koji drugi oblik nasilja u porodici, problemi su sa kojima se susreću sve zemlje svijeta. Porodica je temeljna ćelija društva, i ako u takvoj jednoj organizaciji, ljudski odnosi nisu uspostavljeni na odgovarajući način, od djece koja rastu u takvom okruženju ne može se kasnije ni očekivati da će biti korisni članovi društva uopće. A da stvar bude još gora, zlostavljanja djeca u velikom broju slučajeva i sama postanu nasilnici koji maltretiraju svoje supruge i svoju vlastitu djecu.

Nasilje u porodicama nanoši veliku štetu i prouzrokuje mnoge tjelesne i duševne poteškoće. Kao takvo ne smije se i ne može tolerisati. To je problem svih nas, ne samo domaćinstva u kojem se događa.

Postizaje *de iure* i *de facto* jednakosti između muškaraca i žena je ključni element u prevenciji nasilja nad ženama, a samim tim i nasilja u porodici. Muška dominacija je fenomen koji je prihvaćen u mnogim društvima svijeta, pa tako i u našem. Taj stereotip nije prevaziđen ni dan danas uprkos prihvatanju zabrane nasilja u porodici i svih drugih oblika diskriminacije po osnovu spola. Brojni su slučajevi zlostavljanja u porodici koji nerijetko završe smrtnom posljedicom. To nam je dovoljan pokazatelj ozbiljnosti problema nasilja u porodici. Problem naravno predstavlja i

tzv. „tamna brojka kriminaliteta“, tj. broj stvarno učinjenih krivičnih djela nasilja u porodici u odnosu na broj prijavljenih djela. „Često se dešava da je nasilnik u porodici duševno bolesna osoba. Zlostavljani članovi porodice zbog toga ne prijavljuju nasilje, jer ne žele da člana svoje porodice izlože javnosti, pa njegovo nasilničko ponašanje prikrivaju. Takvi slučajevi nasilja se teško otkrivaju. U velikom broju slučajeva budu otkriveni tek kada članovi porodice pretrpe teške tjelesne povrede ili kada počnu da ispoljavaju znakove duševnih patnji, zbog čega postanu uočljivi okolini.“²⁰ U ovakvim slučajevima potrebno je učiniocu nasilniku izreći sigurnosnu mjeru obaveznog psihijatrijskog liječenja predviđenu Krivičnim zakonom FBiH u članu 71. tačka a) i članom 9. tačka 5. Zakona o nasilju u porodici FBiH.

U mnogim dijelovima svijeta nasilje u porodici ostaje unutar zidova kuće u kojoj se događa, i niko se ne miješa jer je to „privatna stvar“. Katastrofalna i zabrinjavajuća je činjenica da je nasilje nad djevojčicama unutar porodice poraslo u zadnjoj deceniji, što izaziva veliku zabrinutost. Djeci i mlađim osobama je uvijek teže prijaviti nasilje nego zlostavljanoj ženi.

Iako u našem krivičnom zakonu postoji inkriminirano krivično djelo Nasilje u porodici statistike pokazuju da je jako mali broj osuđenih osoba za ovo krivično djelo.

Postoje mnogi razlozi koji mogu dovesti do nasilja u porodici. Često do ove vrste nasilja dolazi zbog neke ovisnosti od koje pati učinilac ovog krivičnog djela; npr. ovisnost o alkoholu i opojnim drogama. Da bismo spriječili da do nasilja unutar porodice ponovo dođe, iako je nasilnik kažnjen jednom od predviđenih kazni (novčana kazna ili kazna zatvora), potrebno je izreći i sigurnosnu mjeru obaveznog liječenja od ovisnosti, a koju predviđa Krivični zakon FBiH u svom članu 71. tačka b), kao i Zakon o nasilju u porodici FBiH u članu 9. tačka 6.

Bitno je napomenuti da često nije dovoljno samo nasilnika osuditi na jednu od sankcija predviđenih Krivičnim zakonom, jer nakon odsluženja kazne nasilnik se ponovo vraća u svoj dom i nastavlja sa zlostavljanjem članova svoje porodice. Veliki broj porodičnih nasilnika su recidivisti (povratnici); ponavljaju krivično djelo nasilja u porodici ostvarujući kontinuitet u svom kriminalnom ponašanju. Zbog toga je od presudne važnosti preduzeti i druge korake zaštite žrtava od ove vrste nasilja.

20 Marić, S., *Nasilje u porodici*, Banja Luka, str. 3.,
http://www.google.ba/webhp?source=search_app#hl=bs&tbo=d&site=webhp&q=Svetlana+Mari%C4%87+nasilje+u+porodici&oq=Svetlana+Mari%C4%87+nasilje+u+porodici&gs, 5. decembar 2012.

Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici FBiH, u članu 9. propisane su vrste zaštitnih mjera koje se primjenjuju prema učiniocima nasilja u porodici:

- a) udaljenje iz stana, kuće ili nekog drugog stambenog prostora i zabrana vraćanja u stan, kuću ili neki drugi stambeni prostor
- b) zabrana približavanja žrtvi nasilja
- c) osiguranje zaštite osobe izložene nasilju
- d) zabrana uznemiravanja ili uhođenja osobe izložene nasilju
- e) obaveza psihosocijalnog tretmana
- f) obavezno liječenje od ovisnosti²¹

Danas u svijetu, pa i u BiH postoje mnoge „sigurne kuće“ za žrtve nasilja, međutim, treba postaviti pitanje; zašto još dodatno „kazniti“ žrtvu da napušta svoj dom? Učinimo upravo suprotno – odstranimo nasilnika iz porodičnog doma.

21 Zakon o zaštiti od nasilja u porodici Federacije BiH („Službene novine Federacije BiH“ br. 22/05, 51/06)

Sunčica Vejzovic, Assistant

CRIMINAL ACT OF DOMESTIC VIOLENCE **(*DE LEGE LATA, DE LEGE FERENDA*)**

Summary

The paper presents current issues of regulating criminal offense of Domestic violence in the legislation of the Federation of Bosnia and Herzegovina. The introductory section provides a detailed presentation of the international treaties regulating those issues. The analysis of criminal offense of Domestic violence in its basic and qualified form is given in the main part of the paper, starting with its basic features, followed by the forms of guilt, and the penalties prescribed for particular forms of crime. This is followed by the review of the proposals of the Council of Europe Convention on preventing and combating violence against women and domestic violence, comparative legal analysis of the offense, and suggestions *de lege ferenda*.

Keys words: crime, domestic violence, Istanbul Convention